

Op je 70ste cabaretière worden, dat doen niet veel mensen Jacquelin de Savornin Lohman (1933) na. Stoppen doet ze alleen als dat vanwege haar gezondheid moet. Of van haar kinderen, want zo zegt ze: "Je zal maar een moeder van 81 hebben die zo nodig grappen moet maken op het toneel."

TEKST: CISCA DRESSELHUYB. ILLUSTRATIE: MARTYN F. OVERWEEL, ARTBOX

Jacquelin de Savornin Lohman

'Dit is de drukste tijd van m'n leven, terwijl ik 81 ben'

Natuurlijk weet ze wel dat ze de 80 gepasseerd is. Dat ziet ze op de kalender. Maar écht voelen doet ze het niet. Geen wonder als je twee keer per maand in een theater staat en tussendoor nog wat 'dingetjes' doet op aanvraag, zoals optreden op een congres of op iemands afscheidsfeestje. En dan nog de begeleiding van studenten bij het schrijven van hun scriptie. Nee, Jacquelin de Savornin Lohman zit niet stil.

"Ik ben een calvinist, het idee dat ik niets meer zou doen, bestaat voor mij gewoon niet. Zolang ik kan, blijf ik bezig. Is het niet met het een dan met het ander. Ik kan me voorstellen dat het theater er op termijn niet meer in zit, maar dan ga ik weer meer aan scriptiebegeleiding doen. Heel leuk werk."

Hoe kwam u zo opeens aan dat cabaret? U was daarvoor hoogleraar andragologie in Amsterdam en Eerste Kamerlid voor D66. Heel wat anders.

"Als hoogleraar moet je stoppen op je 65ste. Dat ligt vast. Gelukkig kon ik daarna nog een tijd door bij het Verwey-Jon-

ker Instituut in Utrecht, waarvoor ik onderzoek deed. Maar op een gegeven moment zat ik daar hele zomers rapporten te schrijven, terwijl de rest van het instituut met vakantie was. Dat wilde ik niet meer. De grote breuk in mijn leven kwam in 1991 toen mijn man, na een huwelijk van dertig jaar, wilde scheiden. Die scheiding kwam voor mij als een donderslag bij heldere hemel. Zoals dat zo vaak gaat, wist iedereen om mij heen dat hij een vriendin had, maar ik niet. Ik was daar enorm door van slag, maar ben gelukkig goed opgevangen door vrienden. Ze sleepten me mee naar cursussen, zoals die van Jan Kortie in Bergen, bekend van z'n workshops badkamerzingen. Hij heeft me aangemoedigd om cabaret te gaan doen. Ook ben ik toen in de Eerste Kamer gegaan. D66 had daar jarenlang vier senatoren, maar in 1992 won de partij aanzienlijk en kreeg dus meer zetels. M'n collega's in de Eerste Kamer hebben er ook voor gezorgd dat ik m'n eigen naam terugkreeg. Toen ik terugkwam van een bezoek aan Zuid-Afrika, waar ik waarnemer bij de verkiezingen was ▶

Favoriete werk oneliner?

"Lohman, het is nu eenmaal zo."

Zwakste punt?

"In vriendschappen te veel van mensen verwachten, waardoor ik teleurgesteld raak."

Sterkste punt?

"Als een duikelaartje altijd weer op m'n pootjes terechtkomen."

Snacktip voor de middagdip?

"Katjang, gezouten pinda's."

'Laat mij maar een beetje rommelen, ik kom genoeg leuke mannen tegen'

geweest, waren al mijn naambakjes veranderd en werd ik weer aangesproken als De Savornin Lohman in plaats van Soetenhorst. Overigens hield ik de politiek snel voor gezien, het was niet echt iets voor mij. Veel te veel opletten op dingen als 'gaan we niet te veel op de VVD lijken' en 'houden we onze minister wel te vriend'. Leuk om meegemaakt te hebben, maar niet echt een wereld voor mij. Als je mijn leven overziet, is het heel duidelijk dat ik geen carrièremens ben, na zes jaar steeds een andere werkgever. Trouwens, ik haat het woord 'carrière'."

Maar nu toch al tien jaar cabaretière.

"Dit is de drukste tijd van mijn leven, terwijl ik 81 ben. Maar ik heb dan ook voor het eerst een eigen bedrijfje. Ik heb een impresariaat, een accountant, een technicus, een pianist en iemand die ons, zo nodig, rijdt. Ik regel veel zelf. Dus ik zit vaak aan de keukentafel met stapels paperassen. Als we een dure poster hebben gemaakt en ik zie die in de theaters nergens hangen, ga ik zelf aan de slag met plakband. Ja zeg, zonde van het geld, toch? Al met al kom ik nog maar zelden toe aan het maken van nieuwe nummers. Dus ga ik komend seizoen met m'n oude programma *Liedvermaak* het land in. Natuurlijk wel met hier en daar een nieuw nummer. Ik ga iets doen met de apparaten die we als ouderen nodig hebben om zelfstandig te kunnen blijven. Zo heb ik net zo'n kousen-aantrek-apparaat gekocht. Om je gek te lachen, als je me daarmee bezig ziet. De politiek wil immers dat we langer op onszelf blijven, dus met dat onderwerp ga ik iets doen. Regelmatig vind ik dat ik moet minderen met dat cabaret. En dat zeg ik dan ook tegen m'n omgeving, maar dan roept iedereen dat ik vooral moet doorgaan, want nu gaat het eindelijk goed en iedereen vindt het leuk. En dan ben ik weer met een natte vinger te lijmen. Wat ik wél besloten heb, is dat ik nog maar twee keer per maand wil optreden. Ik ben al afgestapt van een ingewikkeld decor. Met de pumps, die ik voor bepaalde nummers nodig heb, en nog wat kleine dingetjes in een tasje reis ik gewoon met de trein. Wie of wat de doorslag geeft over stoppen of doorgaan? In de eerste plaats natuurlijk mijn gezondheid en daarna m'n kinderen. Zolang die nog niet zeggen: 'Mam, nu is het echt mooi geweest' ga ik door. Ik was steeds beducht voor hun oordeel. Je zult maar een moeder van 81 hebben die zo nodig grappen moet maken op het toneel. Ik herinner me nog al te goed een van de dochters van Mary Dresselhuys, die eens tegen me zei: 'Het is niet niks om een werkende moeder van 78 te hebben.' Weet je wat heel benauwend is? Dat ik al word ingekocht door theaters voor 2015 en 2016. Dan ben ik 83. Doodeng. Dus langzamerhand ga ik echt over op een lager pitje, niet meer auditeren voor theaterdirecteuren uit het hele land, alleen nog maar beschikbaar voor de kleinere theaters in Den Haag en Amsterdam en niet meer dan tweemaal per maand."

tjes in een tasje reis ik gewoon met de trein. Wie of wat de doorslag geeft over stoppen of doorgaan? In de eerste plaats natuurlijk mijn gezondheid en daarna m'n kinderen. Zolang die nog niet zeggen: 'Mam, nu is het echt mooi geweest' ga ik door. Ik was steeds beducht voor hun oordeel. Je zult maar een moeder van 81 hebben die zo nodig grappen moet maken op het toneel. Ik herinner me nog al te goed een van de dochters van Mary Dresselhuys, die eens tegen me zei: 'Het is niet niks om een werkende moeder van 78 te hebben.' Weet je wat heel benauwend is? Dat ik al word ingekocht door theaters voor 2015 en 2016. Dan ben ik 83. Doodeng. Dus langzamerhand ga ik echt over op een lager pitje, niet meer auditeren voor theaterdirecteuren uit het hele land, alleen nog maar beschikbaar voor de kleinere theaters in Den Haag en Amsterdam en niet meer dan tweemaal per maand."

Voor wie treedt u op?

"Mijn drijfveer om met cabaret te beginnen was vooral om jonge mensen te bereiken en hen af te helpen van hun angst voor de ouderdom. Ik vind dat zo sneu, want iedereen wordt ouder. Ik wil laten zien dat oud zijn best leuk kan zijn en dat het in veel opzichten veel lijkt op andere levensfasen. We hebben immers allemaal last van vastlopende computers. Ik vind het dus wel een beetje jammer dat ik vooral ouderen in de zaal krijg. Maar soms ook heel mooi. Zo kwam er na een optreden een oude mevrouw naar me toe die zei: 'Ik was eigenlijk van

Belangrijkste werkprestatie?

"Het boek 'In de frontlinie tussen hulp en recht'."

Welk voorwerp heeft u altijd bij u?

"M'n bodywarmer, waarin ik kastanjes of kattenkruid meeneem."

Brang als collega?

"Hedy D'Ancona."

En als baas?

"Alexander Pechtold."

plan uit het leven te stappen, maar nu heb ik weer wat moed.' De rillingen liepen over mijn lijf. Anderen zeggen: 'Nu ga ik toch eindelijk dat boek schrijven.' Ik geef oudere mensen dus af en toe een zwengeltje in de goede richting."

Wat vindt u zelf van ouder worden? Alleen maar leuk?

"Nou ja, het is natuurlijk zoals met vrijwel alles: er zijn voors en tegens. De voors zijn dat je fijn veel tijd hebt om te lezen en te reflecteren. En je wordt selectiever, je doet veel minder dingen omdat die nu eenmaal horen. Het wordt allemaal overzichtelijker. De tegens? Dat je geen greep meer hebt op de levens van je kinderen en kleinkinderen, dat je ze zo graag voor van alles en nog wat zou behoeden, maar dat kan niet. Loslaten is de kreet. Ja, leer dat maar eens. Ik vind dat heel lastig. En dan zijn er natuurlijk de fysieke beperkingen. Ik ben gestopt met skiën, want als ik nu een rib kneus of breek, ben ik daar toch gauw een jaar zoet mee. Over de hele linie word je voorzichtiger, met zwemmen, fietsen en wandelen. Ik was iemand die altijd fiks kon slierten, nergens risico's zag, maar dat is verleden tijd. Verder moet je als oudere een energie-agenda bijhouden. Wat je vandaag kunt doen, heeft alles te maken met wat je gisteren deed en wat je morgen moet gaan doen. Als ik gisteren een partijtje had, moet ik het vandaag rustiger aan doen, in verband met een optreden van morgen. Mijn gezondheid is goed, ik kan nog een been op de vleugel draperen,

Jacqueline de Savornin Lohman (Buitenzorg in Ned. Indië, 1933) is jurist. Ze was advocaat, hoofdmedewerker van de juridische faculteit van de Universiteit Leiden, stafmedewerker van het Sociaal en Cultureel Planbureau en hoogleraar sociale hulpverlening aan de Universiteit van Amsterdam. Van 1991 tot 1995 was ze Eerste Kamerlid voor D66. Ze was getrouwd met journalist Rob Soetenhorst, hoofdredacteur van de Haagsche Courant. Vanwege dat huwelijk – met een niet-adellijke man – raakte ze haar titel 'jonkvrouw' kwijt. Ze heeft drie kinderen en zeven kleinkinderen. Dit seizoen brengt ze de voorstelling *Liedvermaak*. Voor speeldata: Dezee.nl. Op 11 november 2014 treedt Jacqueline op tijdens het lustrum van Leyden Academy on Vitality and Ageing in Theater Ins Blau in Leiden. Na de pauze volgt een openbaar interview door Cisca Dresselhuys. Info: Leydenacademy.nl en Jdesavorninlohman.nl

wat in een van m'n nummers moet. Dat oefen ik thuis op de radiator van de verwarming. Iets heel anders: wat me de laatste jaren zo opvalt is dat er een grote druk op alleenstaande ouderen bestaat om nog aan een nieuwe relatie te beginnen."

Vertel.

"Dat hoor ik bijvoorbeeld van mijn Weesper Wieven, een club vrouwen, vrijwel allemaal boven de 60, die net als ik aan de Amsterdamse Weesperzijde wonen. Ik heb die club jaren geleden opgericht om samen dingen te ondernemen, maar ook voor steun, als het nodig is. We eten samen, hebben een leesclub, zwemmen en wandelen samen, maar doen ook boodschappen voor elkaar. Of gaan samen naar het ziekenhuis. We hebben het natuurlijk ook wel eens over mannen en dat ze eigenlijk een nieuwe partner moeten vinden. Dat laatste hoeft voor mij absoluut niet, ik doe daar niet aan mee. Wat mij betreft zijn op deze leeftijd de contacten met mannen per definitie kortetermijncontacten. Dat moet je accepteren. Pluk de dag. Bind je niet meer aan een oudere man, voordat je het weet voel je je verplicht naast zijn ziekenhuisbed te gaan zitten. Of mee te gaan naar alle verjaardagen van zijn kleinkinderen. Mij niet gezien. Jaren geleden had ik een heel leuke vriend, hij was 78, ik 75. Dat is uitgegaan omdat hij per se wilde trouwen. Jammer, maar nee. Voor mij geen nieuwe familie meer, met tig kinderen en kleinkinderen. Laat mij maar een beetje rommelen, ik kom nog genoeg leuke mannen tegen." ■

En als werknemer?

"Wim Deetman, om lekker opdrachtjes te kunnen geven."

Grootste mazzel uit uw carrière?

"Dat ik van de ene op de andere minuut werd aangenomen bij het Sociaal en Cultureel Planbureau."

Grootste teleurstelling?

"Dat ik na mijn promotie geen hoogleraarschap in Twente kreeg."